

визначили ті, що потребують додаткового нормативно-правового та криміналістичного забезпечення їх реалізації.

ВИЗНАННЯ ЯК КРИТЕРІЙ ДЕРЖАВИ

*Мартинюк Олексій Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та
історії держави і права та адміністративного права
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

*Гоцуляк Юрій Вікторович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та
історії держави і права та адміністративного права
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

На політичній карті світу ми знаходимо немало точок (зокрема, і щодо нашої держави), де порушуються правила міжнародного співжиття. Порушення міжнародних норм має наслідком актуалізацію питання кордонів та суверенітетів, що безпосередньо впливає на саму державність. Ми постійно спостерігаємо реакцію з боку міжнародної спільноти щодо таких дій. Водночас, практична політико-правова оцінка цих акцій породжує потребу в теоретичному осмисленні місця та ролі фундаментальних політико-правових процесів, що мають вплив на міжнародно-правову онтологію. Серед таких процесів особливе місце посідає акт міжнародного визнання держави, адже він стосується витоків державності як такої і повноцінності її екзистенції.

Серед дослідників, які вивчали питання міжнародного визнання держави, можна виділити таких вчених-міжнародників, як Н. Алієв, М. Баймуратов, Я. Броунлі, І. Литвиненко, Ф. Мартенс, Д. Фельдман та ін. Водночас, дослідження, що визначало б місце інституту міжнародно-правового визнання серед ознак держави і для онтології держави, в цілому наразі не існує.

Уже в преамбулі Статуту ООН ми знаходимо важливі положення щодо міжнародних правил політико-правового співжиття: «Ми, народи Об'єднаних Націй, вирішили вберегти майбутні покоління від війни, яка протягом одного людського життя двічі завдала людству невимовних страждань, і знову

проголосити віру в фундаментальні права людини, в гідність і цінність людського життя, в рівноправність чоловіків і жінок, великих і малих націй; створити необхідні умови для збереження справедливості і дотримання договорів та інших джерел міжнародного права; сприяти соціальному розвитку і забезпечити найкращі умови життя при найбільшій свободі і в цих цілях бути терпимими, жити в дусі добросусідства, об'єднати наші зусилля по збереженню миру і міжнародної безпеки; прийняти принципи і затвердити методи, що гарантують, що люди будуть вдаватися до сили зброї лише в загальних суспільних інтересах»⁸⁴. Отже, з цього тексту бачимо передусім, що співіснування держав на міжнародній арені має відбуватися таким чином, щоб не допустити ще однієї світової війни.

На наше переконання, міжнародне визнання має як формальний, так і фактичний «ціннісний» зміст. У вузькому значенні, міжнародне визнання – це акт, яким держава дає згоду на існування нового політичного утворення і виражає готовність з ним співпрацювати. Однак ціннісний фактичний аспект цього поняття має куди ширше значення, а саме: у цьому контексті міжнародне визнання фіксує те, що держава утворилась за правилами сучасних демократичних та правових стандартів.

Серед критеріїв визнання держави можемо виокремити наступні: миролюбність держави, непорушність територіальної цілісності інших держав, повага до прав та свобод людини⁸⁵. Як бачимо, що саме ці критерії безпосередньо пов'язані з мирним способом утворення держави. Сама їх наявність свідчить про те, що шлях утворення держави має значення, адже він може бути і протилежним, що, як ми вже вказували, не відповідає повоєнним міжнародно-правовим правилам міждержавного співіснування.

Декларативна та конститутивна теорії міжнародно-правового визнання. Декларативна теорія міжнародно-правового визнання полягає в тому, що

⁸⁴ Устав Организации Объединённых Наций. Зі змінами від 16.09.2005 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

⁸⁵ Литвиненко І. Л. Визнання держав у міжнародному праві. *Університетські наукові записки*. 2005. №1. С. 238–243.

«міжнародне визнання не створює нового суб'єкта міжнародного права: акт визнання є декларацією, що констатує факт появи нового суб'єкта міжнародного права, з яким вже існуючі держави бажають встановити дипломатичні та інші відносини...держави стає суб'єктом міжнародного права через своє існування і наявність акту визнання (або його відсутність) не впливає на її міжнародну правосуб'єктність»⁸⁶. Ця теорія нормативно була закріплена у Конвенції Монтевідео про права та обов'язки держав (міжамериканській). Так, ст. 3 цієї Конвенції декларує наступне положення: «The political existence of the state is independent of recognition by the other states»⁸⁷. Політичне існування держави не залежить від визнання іншими державами. Далі за текстом отримуємо невеличке тлумачення: «Even before recognition the state has the right to defend its integrity and independence, to provide for its conservation and prosperity»⁸⁸. Тобто ще до міжнародного визнання держава може здійснювати діяльність, характерну для її буття (захист території, законотворчість тощо). З іншого боку, такий підхід не враховує того, що не кожна діяльність відповідає реальному стану речей, завжди може мати місце «імітація», яку все ж варто розпізнавати, аби не впадати у політико-правову «короткозорість» і не ідентифікувати «правдоподібність» як «правду». Протилежною вищевказаній є конститутивна теорія, що отримала назву як доктрина Тобара-Вільсона, оскільки вперше була сформульована в декларації міністра закордонних справ Еквадору Тобара в 1907 р. Згодом вона отримала схвалення президента США Вільсона, тому в деяких джерелах іменується як доктрина Тобара-Вільсона⁸⁹. Конститутивна теорія стверджує, що нова держава стає суб'єктом міжнародного

⁸⁶ Міжнародне право: підручник / Л.Д. Тимченко, В.П. Кононенко. Київ. Знання. 2012. 631 с. URL: <http://pidruchniki.com/component/option.com>.

⁸⁷ Міжнародне право: навч. посібник за ред. М. В. Буроменського. Київ.: Юрінком Інтер. 2006. 336 с. URL: <http://readbookz.com/pbooks/book-34/ua/chapter-1704>.

⁸⁸ Montevideo Convention on the Rights and Duties of States. 1933. URL: <http://www.cfr.org/sovereignty/montevideo-convention-rights-duties-states/p15897>.

⁸⁹ Міжнародне право: підручник / Л.Д. Тимченко, В.П. Кононенко. Київ. Знання. 2012. 631 с. URL: <http://pidruchniki.com/component/option.com>.

публічного права лише в разі визнання її вже існуючими державами, тобто саме таке визнання і утворює (конституює) нового суб'єкта міжнародного права⁹⁰.

Вищевказані доктрини розглядають міжнародне визнання в наступному контексті: чи потрібне воно для повноцінного існування держави? Вони не ставлять питання онтологічно – чи сама державність можлива без міжнародного визнання? Ці теорії актуалізують цінність саме «юридичного» акту визнання для існування держави. Водночас, вони обходять стороною питання про буття держави як такої. З онтологічного погляду міжнародно-правове визнання – це не просто юридичний акт. Передусім, це можливість входження політичного утворення в міжнародне співіснування, що покликане повністю завершити міжнародно-правовий зміст держави і наповнити державне буття різними модусами співбуття. Таким чином, через міжнародне визнання політичне утворення отримує зміст державного утворення через входження в його екзистенцію міжнародного конструктивного політико-правового спілкування. Отже, вищевказані теорії умовно можна охарактеризувати позитивно-правовими, або формалістичними, оскільки вони звертають увагу саме на формально-юридичну складову міжнародно-правового визнання. На наше ж переконання, у цьому дискурсі варто виокремити і природно-правову, або онтологічну концепцію, що ставить питання міжнародного визнання через призму наявності чи відсутності державності як такої.

Ще одним недоліком вищевказаних теорій є те, що вони не виокремлюють міжнародне «невизнання», як окремий не менш значимий акт міжнародно-правової поведінки держави, що має безпосередні наслідки для набуття певним суспільно-політичним формуванням змісту держави.

На питання чи є міжнародне визнання невід'ємним атрибутом державності можна відповісти, лише з'ясувавши наслідки міжнародного невизнання. Коли з'являється певна політична організація, що іменує себе державою і має хоча б декілька або навіть всі ознаки державності, крім

⁹⁰ Міжнародне право: навч. посібник за ред. М. В. Буроменського. Київ: Юрінком Інтер. 2006. 336 с. URL: <http://readbookz.com/pbooks/book-34/ua/chapter-1704>.

визнання, то суто феноменологічно, тобто сама по собі, у чистому вигляді, вона цілком може претендувати на такий статус. Але водночас, як уже згадувалось, державне буття – це завжди співбуття, тобто коли утворюється така організація, цей атрибут «спів-», у будь-якому разі, має бути прояснений. Наприклад, людина і її існування визнається іншими апріорі, незалежно від сприйняття цієї особистості, оскільки факт є факт, а вона, у свою чергу, є істотою соціальною, тобто теж не може обходитись без співбуття. Така аналогія є доречною, тому що сама держава – це організація самого суспільства (без людського буття вона немислима), і її утворення теж має бути визнаним, але на відміну від людини, це визнання не є апріорним, тому що, по-перше, сама по собі держава є вторинною відносно людини, і, по-друге, вона не є початково людською цінністю, а лише певний спосіб її організації (адже, як ми вже з'ясували, держава може носити абсолютно репресивний характер і навіть нівелювати людську особистість).

Отже, доходимо висновку, що міжнародне невизнання держави ставить під питання її буття. Маємо стверджувати, що така держава не лише реально, але й номінально не є повноцінною. Тобто поняття не зіставне з річчю, а значить, порушується принцип істини «*veritas est adaequatio rei et intellectus*». У такому випадку, користуючись мовою філософії постмодернізму, маємо політичний симулякр (політичне утворення, що імітує державність). Отже, міжнародний аспект, що починається з визнання/невизнання, це не лише один із модусів державного буття, це його невід'ємний атрибут.

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У КРАЇНАХ «ФРАНЦУЗЬКОЇ» ГРУПИ КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

*Мовчан Роман Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права Донецького національного
університету імені Василя Стуса*

Відкриття «залізної завіси» та подальший бурхливий розвиток глобалізаційних процесів ознаменували початок нового етапу розвитку